

7

Eko-Elmerin pieni jättesanasto - Jäte-ABC

Sisällys

7 Eko-Elmerin pieni jätesanasto – Jäte-ABC	229
Akut ja paristot	229
Antikvariaatti	229
Apteekki	229
Auto	229
Biojäte (eloperäinen jäte).....	229
Biokaasu	229
Ekopiste (hyötyjätekeskus)	229
Ekosysteemi	229
Ekotuote	229
Elektroniikkaromu	230
Elohopea	230
Etikka	230
Juomatölkit	230
Jäte	230
Jätehuolto	230
Kaatopaikka	230
Keräyspaperi	230
Kierrätys (uusiokäyttö)	230
Kierrätyskeskus	230
Kirjasto	230
Kirpputori	231
Komposti.....	231
Kuumemittari	231
Lasi	231
Loistelamppu	231
Lumppu	231
Luomu	231
Luonnonsuojelu	231
Luonnonvarat	231
Lääkkeet.....	232
Mainosposti	232
Metalli	232
Muovi	232
Ongelmajäte	232
Pahvi	232
Pakkaus	232
Palautuspullot	232
Paperinkeräys	232
Paristot.....	232
Pesu- ja puhdistusaineet	232
Puutarhajäte	233
Raskasmetallit	233
Styrox	233
Talous- ja WC-paperi	233
Tunkio	233
Uudelleenkäyttö	233
Uusiotuotteet.....	233
Ympäristömerkki	233
Öljy	233

7 Eko-Elmerin pieni jättesanasto

- Jäte-ABC

Akut ja paristot

Akut ovat uudelleen ladattavia, paristot kerta-käyttöisiä. Moni vempain (sähköhammasharja, kännykkä, kauko-ohjattava auto, soiva kortti jne.) kätkee sisäänsä akun tai pariston, ja osa niistä on myrkyllisiä! Näitä ovat **nikkelikadmium-akut**, **lyijyakut** ja **nappiparistot**. Tarkkaile ympäristölle vaarallisten akkujen ja paristojen merkkiä (roskakori, jonka yli on vedetty ruksi). Varmuuden vuoksi vie kaikki akut ja paristot **ongelmajätekeräykseen**, jossa jätehuollon ammattilaiset lajittelevat ne. Jos ladattavasta laitteesta (esim. sähköhammasharjasta) ei saa akkua pois rikkomatta sitä, koko laite on vietävä ongelmajätekeräykseen.

Ympäristön kannalta parhaat akut: metallihybrid-, litium- ja alkaliakut.

Ympäristön kannalta parhaat paristot: rusko- hiili-, alkalisauva- ja litiumparistot.

Valitse mieluiten verkkovirralla tai mekaanisesti toimiva laite.

Antikvariaatti

Hyvä paikka vanhoille kirjoille, lehdille, äänitteille, videoille ja muille henkisen kulttuurin tuotteille Vanhojen kirjojen hajusta tykkäävän luku-toukan paratiisi.

Apteekki

Onko kodin lääkekaapissa vanhentuneita pilleripurkkeja tai rikkinäisiä kuumemittareita? Toimita ne lähimpään apteekkiin, koska ne ovat **ongelmajätettä!**

Auto

Tiesitkö, että henkilöautoliikenne on Suomen kaupunkien suurin ilmansaastuttaja? Liikennevälineen valintakin on ympäristöteko: Linja-auto saastuttaa henkilöä kohti laskien vähemmän kuin henkilöauto, koska siihen mahtuu enemmän ihmisiä. Suosi kimpapakyytejä! Ei ole polkupyörän voittanutta – matka etenee ympäristöä tarkkailen ja kunto kohoaa kohisten!

Biojäte (eloperäinen jäte)

Kaikki, mikä on ollut ennen jätteeksi päätymistään elävää. Maatuu pieneliöiden vaikutuksesta mullaksi eli humukseksi. Suurin osa biojätteestä syntyy koti- ja suurtalouksissa (esim. päiväkodit, koulut, ravintolat). Ei kuulu kaatopaikalle, koska heittäytyy siellä hankalaksi: ei maadu kaatopaikan hapettomassa tilassa, vaan mätänee aiheuttaen hajuhaittoja ja pohjaveden saastumista. Kuuluu kiinteistön ruskeaan biojäteastiaan tai kotikompostiin!

Biokaasu

Biojätettä mädättämällä saadaan metaanikaasua, jota voidaan käyttää esimerkiksi energianlähteenä. Biokaasua tuotetaan joissakin suursikalaisa, jätevedenpuhdistamoilla ja kaatopaikoilla.

Ekopiste (hyötyjätekeskus)

Paikka, jossa on keräysastiat kierrätyskelpoiselle jättemateriaalille, yleensä paperille, pahville, muoville, lasille, metallille, nestekartonkitölkeille. Näitä jätteitä kerätään uusien tuotteiden valmistamista varten. Vertaa kierrätyskeskus.

Ekosysteemi

Rajatun alueen elottoman ja elollisen luonnon muodostama kokonaisuus, jonka toiminta on riippuvainen kokonaisuuden osien hyvinvoinnista. Roskaantuminen heikentää ekosysteemien toimintaa. Ekosysteemejä on erikokoisia alkaen pienestä metsälammesta koko maapallon laajuiseen.

Ekotuote

Tuote, joka on valmistettu ympäristöystävällisesti ja joka ei sisällä ympäristöä tuhoavia aineita. Ekotuote merkitään yleensä jollakin ympäristömerkillä (ks. Ympäristömerkki). Täydellistä ekotuotetta ei ole olemassakaan. Kaikki tavaratuo- tanto rasittaa ympäristöä tavalla tai toisella.

Elektroniikkaromu

Monia kodin ja koulun pienkoneita ja mekaanisia leluja, esim. taskulaskimia, kännyköitä tai kauko-ohjattavia autoja ei ole tehty korjattaviksi. Roskakori ei ole niille oikea paikka, koska niissä on paristo tai akku, jotka saattavat sisältää ympäristölle haitallisia metalleja, muoveja ja raskasmetalleja. **Ongelmajätekontti** on varmin vaihtoehto!

Elohopea

Raskasmetalli ja vaarallinen hermomyrky. Kuumemittareissa, loisteputkissa sekä sormi- ja nappiparistoissa. Ei kuulu luontoon tai viemäriin, vaan on **ongelmajätettä!**

Etikka

Tiedätkö, mitä yhteistä on säilönnällä ja siivoamisella? Tietysti etikka – oikea ihmeaine! Voittaa kaupan puhdistusaineet ympäristöystävällisyydessä, koska hajoaa hyvin luonnossa ja sopii moneen tarkoitukseen. Vinkkejä etikan käyttöön ekoelämässä: Huuhteluaineeksi pyykin- ja hius-ten pesuun, kalkkitahrojen poistoon esim. pesu-altaista, kalkinpoistoon kahvin- ja vedenkeittimistä, ikkunanpesuaineeksi tiskiaineen kanssa, kuulakärkikynän ja mustetahrojen poistoon esim. pulpeteista, ilmanraikastajaksi laakeassa vesiasiassa esim. luokkaan.

Juomatölkit

Kierrätyskelpoista ja rahanarvoista tavaraa, josta saa ruokakaupassa rahapanttin.

Jäte

Lain mukaan aine tai tavara, jota sen haltija ei enää tarvitse, on poistanut käytöstä, aikoo poistaa käytöstä tai on velvollinen poistamaan käytöstä.

Jätehuolto

Jätelaissa määritelty jätteen keruu, kuljetus, hyödyntäminen ja käsittely. Näiden toimien tarkkailu ja jätteen säilytys- ja käsittelypaikan kunnossapito.

Kaatopaikka

Niiden jätteiden loppusijoituspaikka, joita ei voida enää hyödyntää. Kaatopaikkajätteen määrää voi vähentää ehkäisemällä jätteen syntymistä ja tehostamalla sen hyötykäyttöä. Tulevaisuuden visio: kaatopaikkoja on vähemmän ja ne ovat suurempia. Tuota vähemmän jätettä ja lajittele jätteet huolella, niin suojelet myös kaatopaikkaa. Mainettaan parempi paikka.

Keräyspaperi

Kierrätykseen kelpaava paperi: sanoma- ja aikakauslehdet, mainoslehtiset, kirjoitus- ja kopio-paperi, painopaperi ja kirjat ilman kansia. Keräyspaperin laji määrää, mitä uusiotuotteita siitä voi valmistaa. Tärkeää osata lajitella oikein. Älä siis vie kaikkea paperia samaan paikkaan, vaan lajittele, jos omassa kunnassasi eri lajit kerätään erikseen!

1. Kotikeräyspaperi
2. Pahvi ja kartonki
3. Toimistopaperi

Kierrätys (uusiokäyttö)

Jättemateriaalin keruu ja uusiokäyttö alkuperäiseen tarkoitukseensa tai muuhun tarkoitukseen. Vertaa uudelleenkäyttöä.

Kierrätyskeskus

Otaa ilmaiseksi vastaan puhtaita, ehjiä tai kunnostuskelpoisia tavaroita, esim. vaatteita, huonekaluja, kodinkoneita, astioita, lamppeja, leluja, kirjoja, urheiluvälineitä. Kierrätyskeskuksesta saa ottaa itselle tarpeellista tavaraa ilmaiseksi tai muutaman markan hintaan. Vie vanha pyöräsi mieluummin kierrätyskeskukseen kuin kaatopaikalle, koska joku voi ehkä vielä ajaa sillä!

Huom! Kylmäkoneista joutuu maksamaan freoninpoiston takia useimmissa kierrätyskeskuksissa.

Kirjasto

Kaikkia hyviä kirjoja, lehtiä, äänitteitä ja videoita ei tarvitse omistaa, vaan ne voi lainata! Kirjastosta löytyy paljon ekotietoa. Kirjastossa voi tehdä ehdotuksia sinne tilattavista kirjoista ja lehdistä. Virkistä muistiasi ihmiskunnan yhteisellä muistilla!

Kirpputori

Oiva paikka vanhoille, mutta käyttökelpoisille tavaroille. Voit myydä tavarasi itse varaamalla pöydän, voit antaa tavarasi kirpputorin hoitajalle myytäväksi, jolloin saat rahat häneltä tai voit lahjoittaa tavaroitasi järjestöille (SPR, MLL, Pelastusarmeija ja monet kirkkokunnat), jotka harjoittavat hyväntekeväisyyttä.

Komposti

Katso biojäte. Kompostissa hävität biojätteen luonnonmukaisesti. Kaikki, mikä on ollut joskus elävää, tulee kerran maaksi eli maatuu. Luettelo kompostiin sopivista jätteistä löytyy opettajan taustatieto-osuudesta. Työn tekevät maaperän pieneliöt.

Kuumemittari

Elohopeaa sisältävät mittarit tunnistaa nestepatsaan hopeanväristä. Mittari on **ongelmajätettä**, joten se on vietävä apteekkiin, terveyskeskukseen tai kaatopaikan ongelmajättepisteeseen. Hanki mieluummin digitaalimittari, jossa ei ole elohopeaa.

Lasi

Uudelleenkäyttö (panttipullot) ja jätelasin keräys on järjestetty Suomessa hyvin. Jatkojalostus ontuu.

Näin kierrätät lasin:

- palautuspullot elintarvikeliikkeisiin, Alkon pullot Alkoon
- muut lasipullot, -purkit ja -palaset lähimpään lasinkeruupisteeseen
- jos teet mehuja ja säilykkeitä, säilytä ehjät pullot (myös korkit ja kannet)
- ehjät lasipullot ja -purkit kelpaavat myös kierrätyskeskukseen

Tarkempaa tietoa löytyy opettajan taustamateriaalista.

Loistelamppu

Hehkulamppua parempi, joskin kalliimpi vaihtoehto. Kuluttaa sähköä hehkulamppua vähemmän ja on pitkäikäisempi. **Ongelmajätettä**, koska sisältää elohopeaa. Toimitettava lähimpään ongelmajättekonttiin. Ei kuulu lasinkeräykseen, vaikka sisältää lasia. Varo rikkomasta loisteputkea, koska elohopea on siinä kaasumaisessa muodossa.

Lumppu

Yleisnimitys vanhalle ja risaiselle vaatteelle. Kelpaa matonkuteeksi tai teollisuuden raaka-aineeksi.

Luomu

Luonnonmukaisesti tuotettu elintarvike. Kasvattamisessa ei ole käytetty kemiallisia lannoitteita, eläinten tehokasvatusta, keinotekoisia rehuseoksia tai rikkaruoho- ja tuholaismyrkkäjä. Erottaa merkeistä, joista yleisin on **leppäkerttu-merkki**.

Tarkempaa tietoa löytyy opettajan taustamateriaalista.

Luonnonsuojelu

Kasvien ja eläinten sekä niiden elinympäristöjen suojelua. Esim. harvinaisten kasvien ja eläinten rauhoittaminen, luonnonpuistojen perustaminen ja ympäristön roskaantumisen estäminen on luonnonsuojelua. Suojelet luontoa, kun huolehdit jätteistä.

Luonnonvarat

Uusiutuvat luonnonvarat:

1. Elottoman luonnon toistuvat virtaukset, kierrot ja säteilyt
  - auringon säteily, veden kierto, ilma- ja merivirrat
2. Elävä luonto
  - kasvit, eläimet ja muut biologiset prosessit

Uusiutumattomat luonnonvarat:

1. Palautettavat luonnonvarat
  - kierrätettävät alkuaineet ja mineraalit
2. Kertakäyttöiset luonnonvarat
  - osa metalleista, fossiiliset polttoaineet (puu, kivihiili, maakaasu)

Voit vaikuttaa luonnonvarojen riittävyyteen omilla valinnoillasi. **Tavoite:** Uusiutuvien luonnonvarojen säästeliäs käyttö ja uusiutumattomien tarkka kierrätys.

Lääkkeet

Vanhat lääkkeet ovat **ongelmajätettä**. Lääkejäte viedään apteekkiin, terveyskeskukseen tai ongelmajätteen keräyspisteeseen. Tabletit tyhjentään purkeista ehjään ja vahvaan muovipussiin, läpipainopakkaukset, jauheet ja salvat sellaiseen muovipusseissa ja nestemäiset lääkkeet alkuperäisissä pakkauksissa. Tyhjät lääkepakkaukset voi viedä kartonkikeräykseen tai lasinkeräykseen (lasipullot). Paikallisista keräyspisteistä lääkejäte viedään Ekokemin jätteenkäsittelylaitokseen, jossa se hävitetään pääosin polttamalla.

Mainosposti

Postiluukusta/postilaatikkoon tulee uskomaton määrä paperijätettä. Kolme pientä sanaa estää sen tehokkaasti: **Ei mainospostia, kiitos!**

Metalli

Joillakin paikkakunnilla kerätään pienmetallia (säilykepurkit ja muu pieni metalliromu). Metalliriromusta tehdään esim. auton akseleita, kierrejä, ratakiskoja ja metalliastioita. Myös jotkut romuliikkeet ottavat vastaan suurempia määriä metalliriromua. Romuauton oikea osoite ei ole hiekkamonttu eikä metsä, vaan autohajottamo.

Muovi

Valmistetaan uusiutumattomista luonnonvaroista, kuten maaöljystä ja -kaasusta. Paljon eri laatuja, joista joitakin saa polttaa, toisia taas ei. Tuotteessa oleva merkintä kertoo muovilaadun ja menettelyn. Saunanpesässä voi polttaa puhtaita muovipusseja, -kasseja, -kelmuja, -elintarvikerasioita ja naruja, mutta vain **pieniä määriä** kerrallaan hyvin **kuumassa** uunissa. Muoveista suurin osa päättyy kaatopaikalle, jossa ne hajoavat huonosti. Myös luonnossa täysin hajoavia muoveja on yritetty kehittää, mikä ei ole hyvä asia muovin kierrätyksen kannalta.

Tarkempaa tietoa löytyy opettajan taustamateriaalista.

Ongelmajäte

Sisältää aineita, jotka ovat luonnolle ja ihmiselle haitallisia jo pieninä pitoisuuksina. Ei sekajätteen, viemäriin tai polttoon, vaan aina lähimpään ongelmajättekontiin.

Kotisäilytys kuivassa, viileässä, lapsilta lukitussa paikassa, erillään ruoka-aineista.

Kaupungin varaston ja kaatopaikan ongelmajättekontiin voi tuoda ilmaiseksi kaikkia kodin ongelmajätteitä. Yleisimpien ongelmajätteiden

luettelo löytyy opettajan taustatieto-osiosta. Esim. kaikki raskasmetalleja ja arseenia (As) sisältävät jätteet kuuluvat ongelmajätteisiin.

Pahvi

Puhdas pahvi on arvokas kierrätysraaka-aine. Pahvinkeräykseen kelpaavat: pahvilaatikot, aaltopahvi ja ruskeat kirjekuoret, mutta ei pinnoitetut pahvit.

Pakkaus

Yli puolet kotitalousjätteestä on erilaisia pakkauksia! Useista materiaaleista valmistettuja pakkauksia on vaikea kierrättää. Suurinta tuhlausta ovat pienet yksittäispakkaukset, esim. voinapit, ketsuppi- ja sinappipussit. Vältä ylipakattuja tuotteita – maksa tuotteesta, älä pakkauksesta. Suosi kierrätyskelpoisia ja uudelleenkäytettäviä pakkauksia (esim. palautuspullot). Osta irtotuotteita tai mahdollisimman suuria tuote-eriä. Käytä ostoksilla omia pakkauksia (pussit ja rasiat).

Palautuspullot

Ruokakaupoissa kelpaavat lasiset ja muoviset virvoitusjuoma- ja olutpullot, Alkossa sen myymät pullot. Pantittomat pullot lasinkeräykseen. Ks. Lasi.

Paperinkeräys

Kotikeräyspaperiksi kelpaa lähes kaikki postiluukusta/-laatikkoon tuleva, myös ikkunakirjekuoret ja kannettomat kirjat.

Pahvi, aaltopahvi ja ruskea voimapaperi pahvinkeräykseen.

Toimistopaperi kerätään erikseen joillakin paikkakunnilla.

Keräyspaperista tehdään monenlaisia uusiopaperituotteita, joista yleisempiä ovat erilaiset pehmopaperit, uusiopaperille painetut julkaisut ja mapit.

Huom! Erottele muovikäareet paperista.

Paristot

Ks. akut ja paristot.

Pesu- ja puhdistusaineet

Monet sisältävät luontoa kuormittavia aineita, esim. fosfaatteja, entsyymejä, hajusteita ja kirjasteita. Jotkut voimakkaat puhdistus- ja desinfiointiaineet ovat **ongelmajätettä!** Seuraa pakkausmerkintöjä. Vältä voimakkaita pesuaineita ja valitse ympäristöystävällisiä joutsentuotteita. Ks. etikka.

Puutarhajäte

Sopii erinomaisesti kompostiin biojäteseosaineksi, joka auttaa esim. ruuantähteitä maatuomaan. Puiden ja pensaiden oksista saa mainiota haketta, joka ilmasto- ja kompostia tehokkaasti ja lahoaa nopeasti.

Raskasmetallit

Ihmiselle ja ympäristölle erittäin vaarallisia aineita, joita käytetään paristoissa, mittareissa, laitteissa, maaleissa, hartseissa ja liuottimissa. Niitä tulee ympäristöön myös liikenteen päästöissä. Tavallisimpia raskasmetalleja ovat: lyijy (Pb), kadmium (Cd), elohopea (Hg), koboltti (Co), kromi (Cr), kupari (Cu), nikkeli (Ni) ja sinkki (Zn).

Ongelmajätettä!

Huom! Myös arseeni (As) on ihmiselle ja ympäristölle erittäin vaarallinen aine, vaikka ei olekaan ns. raskasmetalli.

Styrox

Muovista (polystyreenistä) valmistettu huokoinen pakkausmateriaali. Kerätään joillakin paikkakunnilla. Ei luontoon, eikä polttoon, vaan keräykseen tai sekajätteen joukossa kaatopaikalle. Erinomainen askartelumateriaali esim. pienois-malleihin.

Talous- ja WC-paperi

Osaksi valmistetaan keräyspaperista, jonka osuus vaihtelee tuotemerkeittäin. "Luonnonystävä" (pöllö) -tuotteet on valmistettu kokonaan keräyspaperista ja niille on myönnetty Pohjoismainen ympäristömerkki (Joutsenmerkki).

Tunkio

Muodostuu helposti hoitamattomasta kompostista. Tuottaa haju-, vuoto- ja tuholaihaittoja. Tunkion pito on laissa kielletty.

Uudelleenkäyttö

Jätetavarat, jotka voidaan täyttää tai käyttää uudestaan, ei välttämättä samaan tarkoitukseen (esim. palautuspullot). Vertaa kierrätys.

Uusiotuotteet

Suurin osa loppuun kulutetuista tavaroista voidaan käyttää hyödyksi. Niistä saadaan **kierrättämällä** arvokasta uusi-oraaka-ainetta, josta tehdään uusia tuotteita. Paras esimerkki uusiotuotteesta on uusiopaperi, joka on suurimmaksi osaksi valmistettu kotitalouksien ja teollisuuden keräämästä paperista. Uusiotuotteiden valmistus säästää sekä raaka-ainetta että energiaa.

Ympäristömerkki

Ympäristöystävällisen tuotteen osoittava merkki. Tärkein ja luotettavin on **Pohjoismainen ympäristömerkki** (valko-vihreä **Joutsenmerkki**). Merkki myönnetään ekotuotteille, joiden ympäristövaikutukset koko tuotteen elinkaareissa on tutkittu. Merkin tulee täyttää kyseiselle tuoteriikalle etukäteen määritellyt kriteerit. Tuotteen valmistaja voi halutessaan anoa sertifikaattia omalla tuotteellaan. Myös Euroopan Yhteisön ympäristömerkki (Tähtikukka). Lisäksi on olemassa lukuisia joukko kaupallisia, mainonta- ja varojenkeruuseen suunniteltuja ympäristömerkkejä.

Öljy

Mineraaliöljyt ovat **ongelmajätettä!** Saastuttavat pahasti joutuessaan veteen tai maaperään. Kotitalousöljyn (ei ruokaöljy vaan erilaiset kone- ja moottoriöljyt) voi toimittaa huoltoasemalle tai ongelmajätteen vastaanottopisteeseen.